

Ігор БРИНДАК, магістр богослов'я і викладач Дрогобицької Семінарії

Засекречені євангелія, таємниці єзуїтів, таємна католицька організація «Опус Деї» (Opus Dei) і т.д. Ці словосполучення у наш час досить знайомі, і стосуються вони не тільки творчості Дена Брауна. За умов, коли шалених темпів набирає погоня за сенсаціями, можна з різних сторін почути про існування якоїсь таємної змови всередині Церкви або про те, що Церквою нібито приховуються якісь важливі речі, оприлюднення яких могло б мати для неї катастрофічні наслідки. Спробуймо зблизька поглянути на ці «секрети». У наш час так звана теорія змови (тобто схильність бачити за багатьма історичними подіями діяльність таємних організацій) цікавить багатьох: науковців, політиків, письменників, кінематографістів. Хоча, з одного боку, існують серйозні дослідження у тій справі, поряд з тим ця тема стала широким полем для поширення різноманітних маніпуляцій. Особливо це стосується осіб, проти яких знайти якогось правдивого компромату не вдавалось. Тоді появлялась інформація про приналежність цієї особи до якоїсь змови або таємної організації. Реальних доказів ніхто ніколи не наводив, бо вони, річ ясна, «засекречені». Але зате в очах публіки робилась спроба кинути на когось тінь. Власне, до цього типу «компромату» належало у свій час звинувачення Глави УГКЦ Блаженнішого Любомира Гузара і покійного Папи Івана Павла II у масонстві. Попри те, що такі твердження у свій час уже були спростовані, час від часу вони повторюються й тепер.

В подібний спосіб створене підґрунтя для існування багатьох інших «таємниць». Наприклад, віддавна усім відомо про те, як у Середньовіччі Церква люто ненавиділа науку. Факт, який сприймається майже як аксіома. Та ось лише достатньо поглянути на середньовічні катедри, як у цій аксіомі доведеться серйозно засумніватись. Мова йде не тільки про зовнішню і внутрішню красу цих будівель, але й про те, що вони пережили речі, збудовані набагато пізніше. Відомо також й те, що акустика у цих храмах влаштована настільки досконало, що у час відсутності мікрофонів проповідь священника музику чули усі, хто був у храмі. Для того, щоб збудувати ці речі і належно облаштувати їх, потрібно було мати добрі знання з фізики, математики, бути вправним інженером і архітектором. І це стосувалось не якогось одного майстра-самоука, а великого їх числа, бо ж катедри існують по всій Європі. Щось це не нагадує ненависть до науки.

Або візьмімо для прикладу ще одну новинку тих часів - університети. З цього приводу варто зацитувати сучасного російського академіка Андрея Буровського: «Взагалі цікава деталь: сварячи Церкву за війну з наукою, радянські пропагандисти пропустили важливий факт. У католицькому світі по крайній мірі було з чим боротися. З XI-го століття в Європі працювали університети. У XIII-му столітті їх було дванадцять. До XV-го - понад сорок. У XVI-XVII столітті в Європі зароджувалась наука (А. Буровский, «Когда врут учебники истории. Несбывшаяся Россия» Москва, «Яуза» - 2007, стор. 503). На Заході деякі анти-клерикали зауважили ці факти ще у XIX-му столітті. Але так як від своїх ідей вони відмовитись не бажали, то почали давати цим фактам своєрідну інтерпретацію.

Мовляв усе, що було позитивне середньовіччі, є справою рук якихось таємних товариств. І ці товариства, за їхнім переконанням, мали бути антицерковними. Нібито ці таємні товариства Зори будували, і університети закладали, і багато чого іншого здійснювали. Документальних підтверджень, ясна річ, Ніхто не йшов, але зате діє принцип: інакше не могло бути». Правда творці цих міфів забули один важливий момент, а саме, що і

будівництво соборів, і заснування університетів здійснювалось на замовлення єпископів, а часами навіть й самих римських архиєреїв. Крім того, будівництвом й розписами сакральних споруд часто займалися самі ченці. Так само ченці й священники протягом тривалого часу були чи не єдиними викладачами в університетах. Тож якщо прийняти гіпотезу про мене товариство, то доведеться визнати, що ним була Церква. Цілком можливо, що комусь подобалась би така гіпотеза, але тоді доведеться визнати інший факт: це товариство аж ніяк було ворогом науки. Так що як не фантазуй,

...Але антиклерикальний міф не «клеїться»

У наш час більшого поширення набуває твердження про церковну змову мовчання. Вона полягає в тому, що начебто Церква приховує чи якісь страшні пророцтва, чи автентичні евангелія, правду про невідомі історичні події, а людям нібито подає фальшивки. Дуже часто різні історичні провини, особливо з боку (галицької Церкви, правдиві і вигадані, саме тим і мотивують, з Церква, мовляв, хотіла приховати свої секрети і тому жорстоко розправлялася з тими, хто намагався довести людям правду. Зрозуміло, що на фоні цього Церква представляється як жахлива тоталітарна структура. А що говорять факти?

Кожен, хто бодай поверхнево знайомий з катихизмом, знає таку церковну заповідь: «Злих книжок і часописів не читати». Вона власне, вже віддавна використовується як важливий доказ тоталітарності Церкви і її бажання приховати правду від своїх вірних. Наразі не будемо зупинятися над моральним аспектом цієї заповіді і на тому, що вона являє собою сьогодні. Погляньмо на історію. Читачам, мабуть, доводилось чути, що у Середньовіччі інквізиція накладала заборону на ту або іншу книгу. Більшість людей вважає, що це означало наступне: якщо б цю книгу у когось знайшли, то його автоматично спалили б на вогні. Нічого подібного. Насправді кожен бажачий міг написати письмове прохання в цю ж саму інквізицію на дозвіл прочитати ту ж саму заборонену книжку. При цьому потрібно було вказати мотиви, на підставі яких він бажає ознайомитись зі змістом книги. І в багатьох випадках такий дозвіл надавався. А читання книжок без дозволу каралося тільки штрафом. Зрозуміло, що тим порядком було дуже далеко до теперішніх демократичних норм, але все ж таки. Було не так, як собі багато хто уявляє. Найцікавіше, що інформацію про ці факти автор цих рядків знайшов не в якійсь церковній книжці, а саме в Дена Брауна. Так, саме того, який є автором «Коду да Вінчі» (Ден Браун, «Первый мервинг », Феникчер-пресс-2005, стор. 136-137). Хочеться сказати читачам, що «Первый мервинг »-це не художній, а документальний твір. До речі, у цій же книзі (стор. 229) автор визнає, що в Іспанії інквізиція дозволила вільно поширювати книги, у яких проповідувалась теорія тираномахії. Тобто йдеться про право народів на повалення правителів тиранів.

Отже, як бачимо, заборона на публікацію тих або інших книжок не була абсолютною і зовсім не робила церкву тоталітарною інституцією. Тепер відносно фальшивок. Слід нагадати, що на різних фальшивках не одноразово ловилися саме противники Церкви. Але зараз мова не про це. В історії відомий випадок, коли протягом тривалого часу церковні люди користувалися фальшивими документами і при цьому більшість з них вірили в їхню автентичність.

Мова йде про так звані «Псевдоісидорові декреталії». Вони з'явилися всередині IX-го століття. Невідомий їх автор ховався під псевдонімом «Ісидора Меркатора».

«Псевдоісидорові декреталії» являли собою збірник наполовину підроблених документів канонічного права (визначення згідно з «Христианство.Энциклопедический словарь», «Большая Российская энциклопедия», том 2, стор. 33-34, Москва-1995). З'явилась ця підробка у королівстві франків. Автор її, як згадувалось, невідомий. Але, здається, що найбільше в ній могли бути зацікавлені єпископи цього королівства. Бо декреталії захищали їх від королівського суду. Протягом століть ряд ієрархів, включаючи і римських архиєреїв, широко вірили цим декреталіям і навіть посилались на них у своїх документах. Тому у новітні часи «Псевдоісидорові декреталії» стали важливим аргументом для звинувачення Церкви у використуванні фальшивок. Правда, при тому дуже рідко згадувалось, хто все ж таки розвінчав ці підробки. А зробили це католицькі богослови, до того ж, ще в XV-му столітті. Точніше, перші сумніви щодо достовірності цих документів висловлювали ще у XII-му столітті. А в 1440-му році Лоренцо Валла, співробітник папи Євгена IV, досить аргументовано довів, що бодай частина цих документів не є автентичною. Згодом їхнім розвінчанням зайнявся кардинал Ніколо Кузано, а на початку XVII-го століття завершив дослідження у тій справі кардинал Роберт Белармін, якого Церква, до речі, проголосила святым. Після його досліджень уже перестали посилатись на ті документи як на автентичні. Ніхто з вище перелічених осіб не зазнавав переслідування за ці відкриття, які, здавалось би, могли серйозно нашкодити Церкві. Про-тестантський історик Ерл Е. Кернс так коментує ці речі: «Той факт, що Лоренцо не зазнав ніяких утисків за свій мужній вчинок, був свідомством байдужості папства до релігії» (Ерл Е. Кернс, «Дорогами християнства», Москва, «Протестант» - 1992, стор. 212). Закид унікальний. Вперше папство звинувачують не за те, що воно когось переслідувало, а за те, що не переслідувало. І не переслідувало, звернімо увагу, за наукові дослідження. Хочеться наголосити, що книга Кернса не є написана в антикатолицькому дусі. Багато моментів висвітлюються в ній дуже об'єктивно. Однак, що стосується наведеної вище цитати, то з висновком дозволять не погодитися. В часі досліджень Лоренцо Валла Папою, як уже згадувалось, був Євген IV. Його важко звинуватити у байдужості до релігії, адже саме в часі його понтифікату відбувся Фераро-Флорентійський собор. На ньому серед іншого була заключена Флорентійська унія (1439 рік). Із історією розвінчання «Псевдоісидорових декреталій» приходиться на згадку цитата із популярного колись серіалу «Місце зустрічі змінити не можна»: «Про правопорядок у державі судять не за кількістю злодіїв, а з через вміння держави з ними боротися». Тут, правда, мова йде не про боротьбу зі злочинцями, а про боротьбу з фальшивками. Як бачимо, ще у XV-XVIII століттях Церква показала вміння усувати їх. А в наш час різноманітні фальшивки чи, скажімо, підтасування фактів найбільше користуються популярністю в антихристиянській, у першу чергу - в антикатолицькій пропаганді. І усувати їх не поспішають.

Як ми бачили, якщо навіть у Середньовіччі Церква не боялася провадити дослідження над такими речами, які на перший погляд могли їй служити, а були спростовані, то тим більше немає потреби припускати існування якихось страшних таємниць, які нібито можуть похитнути церковну владу. На завершення хочеться сказати ось що. Церковні секрети все ж існували і існують. Одні з них, можливо, згодом будуть оприлюднені. А такі, наприклад, як таємниця сповіді, завжди залишатимуться непорушними. Цього, мабуть, бажає не один із нас. Але така сама різниця, яка існує між мухою і слоном, має місце між справжніми таємницями і тими висновками, які намагаються часом представити.

(Статтю вперше опубліковано у епархіальній газеті "Жива Вода" у квітні 2010 р.Б.)
Постійна адреса статті - <http://dds.edu.ua/articles/2/rizne/658-church-secret.html>